

Nordomblad

november 2005

In dit blad vind je:

Woord van het Bestuur

Katastrofen i ishavet
Lone Fredensborg

Benn Q. Holm — een reiziger in tijd en ruimte
Lars Zwemmer

"Forbrydelsens Vej er Skammens og Smertens Vej"
— om børne- og ungdomsbøger dengang og nu
Anders Bay

Nordisk forfatteraften på UvA
Anders Bay

De zon van Södergran
Oscar Strik

Göteborg
Nicolette van Neer

Et rigtigt menneske
en rigtig god dogmefilm
Stefan Theunissen

Danmark har fået en ny prins!
Marscha Rogmans

"Byen husker hvad manden har glemt"
Lars Zwemmer

Hos Häxan
Marèse van der Zant

De laatste romanticus
Daša Zidar

Hej!
Tobias Johansson

Nordom, de komende tijd:

2005:

Horrornacht 17 november 2005

Filmavond 7 december 2005:

1732 Høtten / Bloody Angels (Noors)

Julebord 15 december 2005

2006:

Filmavonden:

januari: geen filmavond

1 februari: *Hafið* (IJslands)

1 maart: *Et rigtigt menneske* (Deens)

5 april: *Noll tolerans* (Zweeds)

10 mei: *Hawaii Oslo* (Noors)

Symposium over Kierkegaard

Midzomerpicknick

Ettersom bladet denne gangen ikke inneholder et eneste ord på norsk, tenkte vi at vi da i det minste kunne skrive forordet på norsk (dette er ment som et hint til både de som studerer norsk og de som underviser i norsk). Vi har også bestemt oss for at forordet skal være litt kortere og enklere enn forrige gang. Så her har dere bladet. God fornøyelse.

Vennlig hilsen,
styret.

Katastrofen i ishavet

— Lone Fredensborg

I Holland står der flere mindesmærker over hvalfangere, der drog til Grønland i 1700-tallet, og i Amsterdam er der sågar et kanalus, der er opkaldt "Groenland" efter den tid, hvor hollænderne tjente mange penge på at nedlægge hvaler i polarhavet. I 1777 gik det dog galt for en stor gruppe hollandske og tyske hvalfangerskibe ud for Østgrønland.

Kommandøren på *Juffrouw Klara*, Hidde Dirksz Kat, kom som så mange andre hollandske hvalfangere fra en af øerne ud for Nordholland. Hans dagbog er i dag at finde i Amsterdams universitetsbiblioteks samling, og den er en af de vigtigste kilder, der er bevaret til en stor katastrofe, der skete i ishavet ud for Grønlands sydøstkyst i 1777. Her blev mindst 14 hollandske og tyske hvalfangerskibe fanget af isen og gik ned.

Det tidligere pakhuis Groenland ligger ved en af de flotteste kanaler, Keizergracht, i Amsterdam. I dag er pakhuset bygget om til fashionable ejerlejligheder.

Hollænderne drager mod Grønland

I 1700-tallet var det store træskibe med sejl, der blev brugt på hollændernes mange togter ud i verden. De skibe, der gik mod nord, havde dobbelt skrog, men var ellers prisgivet vind og vejr, da de havde sejl, som den eneste drivkraft fremad. Et togt kunne derfor også nemt vare et halvt års tid, og ombord havde man store mængder madvarer og dyr, som den omkring 40 mand store besætning kunne leve af. Man havde endvidere også en mindre mængde kaffe, te, perler og stof til tuskhandel med de lokale grønlandere, som nogle af sømændene kendte til fra tidligere togter.

*Ud for Scheepvaartmuseum i Amsterdam ligger denne skonnert, som man kan komme ombord på. Den gik ned på sin jomfrurejse i slutningen af 1600-tallet og var beregnet til rejser mod Østen. Skonnerten er dog typisk for den tids skibe, og *Juffrouw Klara* har på mange måder lignet dette skib..*

Kat beskriver i starten af sin lille bog, hvordan skonnerten *Juffrouw Klara* i begyndelsen af maj 1777 ankommer til et område øst for Grønland. Fra andre kilder ved vi, at der denne forsommer befandt sig mindst 60 hvalfangerskibe af forskellige nationaliteter i området. Kampen om de store dyr kunne til tider udvikle sig til små søslag mellem de konkurrerende hvalfangerskibe, men fangstforholdene var formentlig gunstige det år og stemningen optimistisk, for der fortælles ikke om fjendskab i denne periode.

Nedlæggelsen af de store hvaler var i sig selv både vanskelig og farlig, men også vejrets omskifteligheder, dravis og faren for at løbe på skær gjorde hvalfangererhvervet risikofyldt. Denne sommer var det dog en vedvarende nordøstenvind, der begyndte at volde problemer for hvalfangerskibene. Den 12. juli blev 27 skibe, heriblandt *Juffrouw Klara*, klemte inde i et stort isområde, der i rask fart drev mod sydvest. Den bidende kolde nordøstenvind slog ikke om, men blev i månedsvis ved med at blæse, nogle gange endda op til stormstyrke, hvilket fik isen til at skrue. Situationen udviklede sig stadig mere alvorligt for de hundredvis af sømænd

ombord på skibene, og katastrofen blev for alvor en realitet, da isens pres mod skibene blev så stort, at de begyndte at gå ned et for et.

Juffrouw Klara går ned

Kat fortæller, hvordan en af hans sømænd den 24. august ser Island fra skibets mast, men hvordan de ingen mulighed har for at ændre skibets kurs, det føres fastlåst i isen væk med retning mod den grønlandske kyst. Den 30. september må Kat opgive kampen for at redde sit skib. I sidste øjeblik får mandskabet reddet sig ud på isen. 7 redningsbåde og noget proviant er alt, hvad de får med sig. I nærheden har mandskabet fra et tysk skib under ledelse af en kommandør ved navn Andersen også reddet sig fra deres synkende skib og ud på en isskosse.

De 3. oktober fortæller Kat, at han og de overlevende fra hans skib i den iskolde polarnat hører salmesang fra de tyske sømænd. Ud på morgenstunden dør sangen bort, og i morgengryet ser hollænderne, at kommandør Andersens folk ikke har overlevet natten. De ligger druknet i det iskolde vand - deres isskosse er gået i stykker under dem. Også den isskosse, Kats besætning befinder sig på, er knækket, og fire redningsbåde og det meste af provianten er gået tabt. Mændene beslutter sig for at kravle ombord i de tiloversblevne tre både og med hjælp fra nogle små sejl og et lille nødkompas, påbegynder de en farlig sejlads mellem isflagerne med kurs mod Statenhoek, en

"Kampen om de store dyr
kunne
til tider udvikle sig til små søslag."

lille bygd på Grønlands sydspids. Der hersker hele tiden fare for, at også de spinkle redningsbåde skal knuses mellem de drivende isflager, og undervejs løber de tør for mad. Kat beslutter derfor, at de igen skal forlade bådene og tage den kortere vej over isflagerne ind mod land. I stor sorg må to mænd efterlades, de er for afkræftede til turen ind til land.

På den efterfølgende farefulde færd må mændene ofte springe fra isflage til isflage, og kommandøren fortæller, hvordan han to gange falder i det iskolde vand, men bliver reddet op af sine mænd. Ikke alle mænd klarer den forfærdelige tur mod land, og den afsluttes med en frygtelig nat ved kanten af en bred vandrende inde ved kysten.

De hollandske sømænd når land

Det er i mellemtiden blevet den 10. oktober. I tre måneder har mændene kæmpet for deres liv, og flere dør denne sidste nat ved kanten af den vandrende, der adskiller mændene på isen fra land. Kat beskriver, hvordan han sidder mellem to liggende mænd hele natten - og at de begge er frosset ihjel næste morgen: *"Ik zat in het midden van twee ter regter en linkzijde naast mij liggende mannen, welke des morgens dood gevroeren waren."* Det lykkes i løbet af dagen resten af de stærkt afkræftede mænd at forcere den brede vandrende ved hjælp af en stor flydende isskosse og nå ind til land på den anden side. 18 mand har overlevet turen, men nye forhindringer står i vejen for deres færd mod de lokale mennesker, de håber at nå frem til.

Efter en tids vandring langs kysten, når mændene en stejl klippevæg, der gør det umuligt at følge kysten længere. De følgende 3 døgn lever Kat og hans mænd af muslinger og bær ved kanten af fjeldsiden, så beslutter en af mændene sig for at forsøge at gå op over fjeldet efter hjælp. Næppe er han forsvundet ude af syne oppe på fjeldet, før der kommer hjælp fra helt uventet side. 3 kajaker kommer sejlene langs kysten, og kajakmændene ser de forkomne hollandske sømænd inde på stranden.

Kajakmændene hjælper de forliste mænd udenom fjeldet ved at tage dem en for en bag på to sammensurede kajaker. De ganske lette kajaker ligger tungt i vandet med den uvante last, og manden bagpå har sine ben ned i det uhyggeligt kolde vand på den usikre og langsomme tur om til stranden på den anden side af fjeldet. Det tager tid at fragte alle mændene frem en for en, og mørket begynder at falde på, da de sidste mænd bliver når frem til endnu en kold og lang nat i stenene på stranden. De trætte kajakmænd sejler væk, og hollænderne frygter, at de igen er overladt til deres egen skæbne. I det tidlige morgengry kommer kajakmændene dem dog igen til undsætning, og Kat beskriver, hvordan han sammen med sine mænd bliver bragt til deres boplads og rullet på stranden for, at de igen skal få varmen i deres forfrosne lemmer.

“På trods af den barske oplevelse rejste han siden flere gange nordpå på hvaltogter igen.”

Overvintringen i Grønland

De hollandske sømænd bliver fordelt ud på de omkringliggende boplads, hvor de bliver modtaget med stor hjertevarme og hjælpsomhed. Selv den for hollandske munde så uvante mad med sælkødssuppe og spæk bliver rost i høje toner af Kat. Den 19. november bliver han og hans besætning sammen sejlet i en konebåd til den danske koloniby Julianehåb. Her bliver de overordnede indlogeret hos de danske kolonialister, mens de menige bor hos de indfødte grønlandere. På trods af at de nu alle har husly er vinteren præget af sult og armod, og det har formentlig været med stor lettelse, at hollænderne har set forårets komme.

I marts 1778 får kommandør Kat besøg af de kajakmænd, der har reddet ham og hans mænd. De fortæller, at også den sidste mand, ham der gik efter hjælp, har overlevet vinteren. I syv dage havde han vandret, før han til sidst besluttede sig for at sætte sig til at dø på stranden. Der havde han fået øje på ”*een wilde*”, hvilket havde fyldt ham med stor angst. Grønlanderne havde dog reddet ham ved med stor omsorg at optage ham i sin egen familie, og det var herfra, at han nu ville komme for at slutte sig til de andre.

De overlevende sømænd fra Holland og Tyskland vender hjem

Det var ikke udelukkende kommandør Kats og hans 18 mænd, der havde reddet sig ind til kysten. Rundt på boplads og i de danske kolonibyer boede der flere hollandske og tyske sømænd. De grupper af hvalfangere, der boede på grønlandernes boplads, begyndte i marts at søge til de danske bosættelser for der at vente på skib fra Danmark. De første mænd sejlede med danske forsyningskibe via Bergen eller København hjem. Kommandørerne Jeldert Jansz Groot og Marten Jansz beretter, at de ankom til Amsterdam d. 26. maj 1778. Andre kom først hjem i september samme år. Kommandør Kat skriver således, at han ventte tilbage til Nordholland den 27. september 1778. Han fortæller endvidere, at det kun var takket være de lokale grønlandere, at han og hans mænd overlevede. På trods af den barske oplevelse rejste han siden flere gange nordpå på hvaltogter igen. På øen Ameland i Nordholland er rejst en statue af denne mand, der med tiden kom til at veje mere end 100 kilo og også med sine dagbøger efterlod et vægtigt bidrag til vor tids viden om, hvad der skete denne vinter tilbage i 1777.

7 hollandske og 7 hamburgske hvalfangerskibe gik tabt i isen 1777. Nøjagtige tal er ikke bevaret for, hvor mange der var ombord. Men mere end 100 skibbrudne fra 10 af skibene overlevede i de danske og grønlandske bosættelser. Da de ventte tilbage til Tyskland og Holland, gjorde deres fortællinger fra Grønland stort indtryk, og de havde, sammen med savnet af de mange omkomne sømænd, længe en stor indflydelse på det billede folk havde af Grønland og landets indbyggere.

(Denne artikel blev tidligere trykt i en grønlandsk avis)

Benn Q. Holm – een reiziger in tijd en ruimte

– Lars Zwemmer

De Deense romanschrijver Benn Q. Holm (1962) is de afgelopen tijd opnieuw actueel met het verschijnen van zijn nieuwste roman, *Den Ukendte* (De onbekende), de negende sinds zijn debuut in 1994. Hier volgt een overzicht van het werk van een schrijver, die vooral tijd en ruimte een belangrijke rol laat spelen in zijn boeken.

De in 1962 in Kopenhagen geboren Holm debuteerde in 1994 met de roman *Til verdens ende* (Tot het eind van de wereld). In de jaren na zijn debuut volgden een aantal andere romans, alvorens Holm in 1998 doorbrak bij het grote publiek met zijn schildering van het dagelijks leven in Kopenhagen, *Hafnia Punk*. Sindsdien laat Holm met een gemiddelde van ongeveer een boek per twee jaar nieuwe romans van zijn hand verschijnen, waaronder zijn grootste werk tot nu toe, de groots opgezette generatieroman *Album* uit 2002.

Tussen de romans door is Benn Q. Holm ook actief geweest op het gebied van de kinderliteratuur, zo is hij een van de schrijvers van een detectivereeks voor kinderen, getiteld *Det seje sjak* (Het taaie team) en tevens is er van hem een essaybundel verschenen over *Verdens 25 bedste fodboldspillere* (De 25 beste voetballers ter wereld, 1999), waarin uiteraard Johan Crujff ook wordt genoemd. Bovendien heeft Holm in de vorm van een novelle een vervolg op Klaus Rifbjergs klassieke roman *Den kroniske uskyld* (De chronische onschuld, 1958) geschreven. Van een aantal van zijn romans zijn inmiddels de filmrechten verkocht, waaronder *Hafnia Punk* en zijn roman *Sommer* (Zomer, 1999) is in het Duits vertaald.

Tijd en ruimte

Ondanks dat Benn Q. Holm zich steeds weer weet te vernieuwen, worden zijn romans altijd gekenmerkt door twee aspecten, die een belangrijke rol spelen: tijd en ruimte. Het zijn ook juist deze twee zaken die Holm telkens weer op een nieuwe manier toepast en die hij afwisselend uitbreidt en weer verkleint. Elke keer nadat er een uitbreiding heeft plaatsgevonden, krimpt Holm dit in zijn volgende roman weer in. Maar wel met als resultaat dat ruimte en tijd uiteindelijk groter worden. Een ontwikkeling die tot nu toe zijn hoogtepunt heeft bereikt met zijn laatste roman *Den ukendte*.

Zo vertelt *Hafnia Punk* het verhaal van een aantal verschillende mensen binnen één stad, Kopenhagen, en hun belevenissen in een tijdspanne van precies één jaar. Deze plaats van handeling is van grote invloed en dus ook op geen enkele wijze weg te denken uit het boek. De keuze om het boek precies binnen een jaar af te laten spelen, waarin elke maand netjes wordt afgebakend, past hier uitstekend bij, waardoor het een overzicht is geworden van het dagelijks leven in de grote stad.

Hoewel in de opvolger van *Hafnia Punk*, *Sommer*, de plaats van handeling verplaatst wordt naar een klein badplaatsje aan de kust ten noorden van Kopenhagen en het boek niet meer dan een enkele zomervakantie beschrijft, zijn het ook in dit boek nog altijd deze twee aspecten, tijd en ruimte, die een prominente rol spelen. Het gezichtsveld wordt in dit boek dus weliswaar verkleind ten opzichte van het voorgaande boek, maar dit lijkt Holm te gebruiken als een soort van opstapje naar een volgend niveau. In *Album* is de ruimte inmiddels verlegd van een stad naar een heel land. Het boek volgt drie families verspreid over Denemarken (hoewel grotendeels nog steeds geconcentreerd rond Kopenhagen) gedurende 31 jaar, van 1971 tot 2002. Behalve de ruimte is dus ook de periode die dit boek beschrijft sterk uitgebreid. En zoals in *Hafnia Punk* de personages zo af en toe al uitstapjes maakten naar de rest van het land, zo maken de personages in *Album* alvast reizen buiten Denemarken, als opwarmertje voor Holms volgende ruimtelijke niveau, Europa en de rest van de wereld. Maar niet voordat in zijn voorlaatste roman, *Frederik Wenzels rejse* (De reis van Frederik Wenzel, 2004) ruimte en tijd opnieuw worden verkleind. Ditmaal weer tot een stad, opnieuw Kopenhagen en tot slechts een etmaal. Wederom is dit een opstapje naar de

volgende roman, het pas verschenen boek *Den ukendte*, waarin de lezer hoofdpersoon Gustav volgt tijdens zijn leven en zoektocht naar zijn (biologische) vader, een tocht die hem door heel Europa, zelfs door heel de wereld voert.

Realisme... én absurdisme

Deze twee belangrijkste aspecten in het werk van Benn Q. Holm, tijd en ruimte, vormen de basis voor de overheersende stijl binnen de boeken, een uiterst realistische stijl. Holm beheerst het beschrijven van het alledaagse leven als geen ander. Elke gebeurtenis, iedere handeling is een herkenbare weerspiegeling van het dagelijks leven, of die handeling nu plaatsvindt in het grote Kopenhagen, in het meer provinciale Århus of in een vakantiedorp aan de kust. Het maakt Holm niet uit, het verhaal is samen met zijn hoofdrolspelers altijd even realistisch.

Maar hoe realistisch de gebeurtenissen ook zijn, Holm weet altijd een verrassende draai aan het verhaal te geven. Dit doet hij door de herkenbare momenten af te wisselen met onverwachte, soms zelfs absurde handelingen. Holm zorgt er echter voor dat deze gebeurtenissen niets afdoen aan de

“Hoe realistisch de gebeurtenissen ook zijn, Holm weet altijd een verrassende draai aan het verhaal te geven.”

geloofwaardigheid van het verhaal. Integendeel, hij vertelt zelfs de meest merkwaardige dingen en de meest vreemde types met een overtuiging, die ervoor zorgt dat ze opgaan in het verdere realisme van het boek en zodoende geaccepteerd worden door de lezer binnen het dagelijks leven dat beschreven wordt. Zeg nu zelf, welke andere jongen, dan de 17-jarige Lars uit *Album*, wordt afgeperst door een ouder echtpaar omdat hij in een dronken toestand een bewusteloos meisje verkracht zou hebben; welke andere man, dan schoolleraar Frederik uit *Frederik Wenzels rejse*, doolt een hele nacht rond door de straten van Kopenhagen, komt verwarde leerlingen tegen, zit met dode collega's in een taxi, terwijl hij eigenlijk snel naar huis wil om de volgende dag zijn dochter Kajsa van het vliegveld af te halen. Het antwoord is waarschijnlijk niemand, maar toch, ondanks die reeksen van op zijn minst vreemde maar vaak eerder absurde gebeurtenissen, zijn de verhalen die Holm in zijn romans optekent doorspekt van alledaagse en daarmee herkenbare motieven, waar het absurdisme moeiteloos in overvloed.

Benn Q. Holm is op deze wijze een schrijver die zich telkens weer weet te vernieuwen en weet te verrassen, zonder de voor hem zo typische stijl uit het oog te verliezen. Op deze wijze heeft Holm in de afgelopen jaren een nog altijd gestaag groeiende lezersschare weten op te bouwen. En wie weet mag ook de Nederlandse lezer Benn Q. Holm op een dag begroeten op de planken van de boekhandels. Zijn boeken zouden daar in ieder geval verre van misstaan.

”Forbrydelsens Vej er Skammens og Smertens Vej”

– om børne- og ungdomsbøger dengang og nu

– Anders Bay

Børnebøger sælges og læses fortsat, det kan selv ikke internet, mp3, i-pod og hvad det ellers alt sammen hedder, lave om på. Der udgives også bøger om børnelitteratur, i Danmark findes der Center for Børnelitteratur, som udgiver videnskabelige titler om børnelitteratur. Lederen af centeret, Torben Weinreich, der i sin tid med en avis-kronik gav startskuddet til det der skulle blive den nye, ministerielt vedtagne, litteraturkanon i det danske skole- og

gymnasievæsen, har opstillet kanoner/læselister over børne- og ungdomslitteratur som han mener børn i Danmark bør (skal) stifte bekendtskab med¹. På Weinreichs litteraturliste for børn/unge i 4.-7. klasse (10-13 år) nævnes under overskriften drenge- og pigebøger "seriebøger", og her kunne Weinreich udmærket tænke på de detektivromaner for drenge og piger der dukkede op efter Anden Verdenskrig, og som nu oplever en nærmest stormende succesfuld renæssance.

Det er forlaget Sesam der har fundet på at genudgive flere serier af disse bøger med spændende historier om raske og kække drenge og piger. Succesen er allerede grundlagt med et usædvanligt stort salg af Enid Blytons "De 5"-bøger, som siden genintroduktionen i foråret 2005 har solgt i over 50.000 eksemplarer. "De 5"-bøgerne kan ikke stå på Torben Weinreichs liste, al den stund de er oversat fra engelsk², men det kunne de danske seriebøger for piger og drenge der nu også genoptrykkes, nemlig Jan-, Kim- og Pukbøgerne. De kommer til januar 2006 med de to første bind i hver serie. Sesam kalder det ikke bare en "retrobølge", men en decideret "retro-tsunami", som imidlertid primært synes igangsat af de voksnes køb af bøgerne: "folk vil gerne give deres børn de samme gode barndoms minder, som de selv har. Det er ren nostalgi", siger Sesam, der desuden peger på at forældre er meget konservative, når de køber oplæsningsbøger til deres børn og at de langt hellere investerer i Astrid Lindgren eller Ole Lund Kirkegaard end noget der er skrevet i fjor. På Sesam mener man også, at folk i en fragmenteret tid, hvor de ikke rigtig ved hvor de står, bliver glade når de ser deres egne ungdomsbøger, og således breder "den trygge duft af sommerhus fra for længe siden (sig) over det ganske land". At nutidens børn muligvis ikke længere føler sig tiltrukket af de naive historier, som er fortalt i en stil og et sprog der efter nutidens målestof virker gammeldags, bekymrer ikke forlaget så meget, for så har de da fået læst noget og hopper bare videre til noget andet, mere og bedre.³

"Kan den hamle op med drager, troldmænd, action og overnaturlige fænomener?"

Det er netop spørgsmålet hvad nutidens børn synes om datidens heltehistorier i seriebøgerne om Kim, Jan og Puk. Denne artikels forfatter ved at han med stor nysgerrighed læste Kim-bøgerne, om det også lykkedes mig at læse dem allesammen kan jeg ikke huske, men i hvert fald alle dem jeg kunne opstøve i mine forældres hus. Og nu er jeg da også spændt på at høre hvad min søn en gang vil sige om historierne og sproget i forrige århundredes drengebøger. Hvis han da ikke bliver skræmt væk af bøgernes gammeldags udseende, de bliver nemlig genoptrykt i det oprindelige udstyr.

Måske vil sønnen være mere interesseret i den litteratur der afløste 1970ernes socialrealistiske og problembehandlende bølge med en stor hyppighed af skilte forældre, druk, arbejdsløshed etc., nemlig de mere fantasifulde bøger, som begyndte at dukke op i 1980erne og som i 1990erne kunne antage syrede og flippede former. Tag f.eks. Søren Jessens surrealistiske *Otto Mylleberg Madsens besværlige hjerne* (1997), hvor allerede titlen angiver at i denne bog kan alt ske, og i hvert fald kigger sønnen med interesse med i Søren Jessens 'far out'-bog *Faldt du?* (1999) som er en billedbog hvori hovedpersonen Rasmus leger legen om at man ikke må træde på de sorte felter i en fodgængerovergang men alligevel kommer til det, hvorefter han falder ned i et univers befolket med flyvende krokodiller og alskens godtfolk. Da Søren Jessen besøgte universitetet i Groningen⁴ og bl.a. fik spørgsmålet

¹ Weinreich, Torben. *KANON litteratur i folkeskolen*, 2004. Weinreich var medlem af det ministerielle udvalg der skulle lave listen, men fordi listen ikke ville blive obligatorisk, forlod Weinreich udvalget (den endelige kanon viste sig dog alligevel at blive obligatorisk).

² Weinreich har dog også anbefalinger af udenlandsk børne- og ungdomslitteratur.

³ Oplysningerne om retrobølgen er baseret på Lotte Thorsens artikel "De 5-bøgerne hitter igen", *Politiken* 25-10-2005, internet: <http://politiken.dk/VisArtikel.iasp?PageID=404287> (besøgt 29-10-2005).

⁴ 17. maj 2001.

om han ikke af og til tænkte på at man som børnebogsforfatter måske også (og netop) burde skrive opbyggeligt, pædagogisk og mere i den "kedelige" dur, svarede han kategorisk nej, det var ikke hans opgave at opdrage børn.⁵

Romanforfatteren og litteraturkritikeren Mette Winge har forsket i børnebogslitteratur og konkluderer bl.a. at indtil 1970 havde børnebøger en opdragende funktion, nemlig at vise børn og unge de rette (borgerlige) værdier, sådan at de kunne vokse op og blive gode samfundsborgere.⁶ På bagsiden af min Jan-bog nr. otte, *Sporet i Sneen*, anbefales Jan-bøgerne af bl.a. en "højtstaaende Politimand" en præst og en kommunelærer. Efter at have læst de to første Jan-bøger udtaler den højtstående politimand: "Det er min overbevisning, at Detektivbøger, hvor Handlingen uden at slaa af paa Spændingen – tager Sigte paa at føre Læseren frem til at se, at Forbrydelsens Vej er Skammens og Smertens Vej, er god Læsning for Drengene. Jeg har læst de to første JAN-Bøger og heri fundet netop den Tone, der gør dem interessante uden at slaa af paa Moralens Bud".

Kommunelæreren er ikke overraskende af samme opfattelse efter at have læst den første Jan-bog: "Som spændende Detektivbog er Bogen fuldendt, og mod de Films (sic) og Bøger, der forherliger Forbryderen, vil den være en gavnlig Modvægt". I 1970erne havde bøgerne fortsat et opdragende, ideologisk mål, nu bare som oftest af socialistisk observans med kritik af det kapitalistiske samfund etc. Men i 1980erne kom der altså som en modreaktion mere fantasi ind i bøgerne, en fantasi der senere blev til fantasy, Harry Potter etc. Dét var åbenbart noget der opfyldte et behov, ikke bare hos børn, for Harry Potter læses også af voksne.

"Sesam kalder det ikke bare en 'retrobølge', men en decideret 'retro-tsunami.'"

Al denne fantasy for børn og unge (og voksne) avler imidlertid tilsyneladende påny en modreaktion, i hvert fald findes der også andre strømninger i børne- og ungdomslitteraturen, strømninger som i højere grad er præget af realisme, ja sågar en socialrealisme; dog ikke pegefingersocialrealisme, snarere en realisme, der blot i al stilfærdighed tager udgangspunkt i børns dagligdag, sådan som den nu former sig for de fleste. Et godt eksempel på denne virkelighedsnære og realistiske strømning er børne- og ungdomsserien *Det seje sjak*. Serien er en form for opdatering af de nævnte detektivbøger, hvor omdrejningspunktet stadig er en kriminel gerning (andre temaer kan dog også spille en rolle samtidig), men nu altså bare i vor tid, og i et tidssvarende sprog. I modsætning til de gamle, klassiske ungdomskrimibøger som f.eks. Kim-bøgerne der ganske vist har et fast persongalleri men med en tydelig hovedperson (også afspejlet i seriens navn), så har *Det seje sjak* ingen gennemgående bærende hovedperson (synsvinklen er dog gerne placeret hos én af personerne i hver bog). Således kan *Det seje sjak* siges at genoplive 1930ernes ægte kollektivroman, hvor sjakket - jargon for arbejdshold - udgøres af personerne Katrine (11 år), Alexander (12), Lukas (12), Vikram (13), Alberte (12) og Chester, Katrines hund. Opdateringen af detektivserien ses f.eks. i at Lukas skiftevis bor hos sin mor og far, at Vikrams familie er flygtet til Danmark fra Sri Lanka, og at Alexander går på en privatskole mens de andre går på kommuneskolen Valdemarskolen - blot enkelte eksempler på at *Det seje sjak* afspejler nye tider, ændrede samfunds- og familieforhold etc. På bagsiden af bøgerne kan man læse ideen med bøgerne: "*Det seje sjak* [den pågældende bogs undertitel] er en spændende bog om [den pågældende bogs kriminelle omdrejningspunkt]. Og om fem

⁵ Hvor Søren Jessen får sine ideer fra og om hans synspunkt på sin gerning som forfatter og illustratør af både voksen- og børnebøger kan man læse mere om i mit interview med ham: "Crocodiles, Goblins and Other Good Folk. A conversation with author and illustrator Søren Jessen. In: *Sandinavian Newsletter*, nr 11, 2005.

⁶ Winge, Mette, *Dansk børnelitteratur 1900-1945*, 1976.

Winge, Mette, *Kært barn har mange bøger. Om børnenes bøger og de voksnes samfund*, 1982.

danske børns hverdag med irriterende søskende, gode kammerater – og uhyggelige ting, som man nemmere klarer, hvis man står sammen.”

I *Det seje sjak*-serien, der er udtænkt af Benn Q. Holm og Bo Green Jensen, er der hidtil kommet fire bøger skrevet af forskellige forfattere⁷. Den første og tredje bog er skrevet af Benn Q. Holm, der i sit voksenbogsforfatterskab er kendt for at skrive i en virkelighedsnær - og virtuos - stil. I *Det seje sjak* undgår Holm klicheerne, og som den sprogmester han er, forstår han at skrive både genkendeligt og fængende. Ikke mindst, og måske vigtigst, så formår han med sine sproglige virkemidler at ramme den tone som nutidens børn og unge anvender; Holm er selv far og under et besøg på Skandinavisk institut på UvA⁸ fortalte han at han en enkelt gang havde spurgt sin datter om sprogligt råd.

Generelt har anmelderne⁹ fundet *Det seje sjak* et sympatisk forsøg på at forny denne særlige krimigenre for børn og unge. Der er ganske vist ikke den store ydre ramasjang i bøgerne, finder anmeldersjakket, men det opvejes af at der også er andre (indre) ting på spil end lige kriminelle forbrydelser, f.eks. drillerier i skolen, problemer i hjemmet og den slags; det forhold at tungere emner som skyld og ansvar også berøres i serien, er blevet positivt bemærket af den anmelder der (som den eneste) har anmeldt alle bøger, børne- og ungdomslitteraturkenderen Steffen Larsen. Serien roses af anmelderne også, og især, for sit sproglige drive der menes at være på omgangshøjde med den påtænkte aldersgruppes sprogbrug. Enkelte steder aner man dog en hvis tvivl om serien ikke er for stilfærdig og fattig på ydre handling, især i disse fantasy-tider. Med andre ord: kan den hamle op med drager, troldmænd, action og overnaturlige fænomener? Hertil kan man vel spørge hvad der skulle være til hinder for at f.eks. en almindelig hverdag i en almindelig forstadskommune skulle kunne indeholde stof til fantasien? Hvad der sker for Sjakkets medlemmer kunne ske i virkeligheden.

Hvorom alting er, så er der nok at vælge imellem på de danske bibliotekshylder, alt fra brave, hyggelige og opbyggelige historier fra før verden gik af lave over syret fantasi til spændende hverdag et eller andet sted i eller omkring København. Eller med andre ord: fra retro-Kim over Otto Mylleberg Madsen til Sjakket. Om de to sidstnævnte - og den førstnævnte (i så fald endnu en gang!) - bliver genoptrykt om 50 år, må tiden vise.

Nordisk forfatteraften på UvA

– Anders Bay

Torsdag d. 3. november gæstede to nordiske forfattere det skandinaviske institut på UvA, Dorrit Willumsen fra Danmark og Kjell Westö fra Finland. Det blev en interessant aften, hvor instituttets professor, Henk van der Liet, introducerede de to forfattere og i øvrigt fungerede som aftenens ”moderator” (introduktionen af Kjell Westö var baseret på Astrid Surmatz’ manuskript, som Henk van der Liet imidlertid havde overtaget fordi Astrid Surmatz p.g.a. forkølelse havde mistet stemmen).

Kjell Westö (1961) fik som den første ordet, og det brugte han til at gøre rede for sin finlandssvenske baggrund: han er opvokset i Helsingfors og blev tosproget, finsk og svensk, begge disse sprog brugte han som journalist. Men som forfatter har han bevidst valgt kun at skrive på svensk, idet han ikke mener at han til fuldkommenhed behersker finsk. Westös bøger udkommer samtidigt på svensk og finsk, og således er han i den position at hans bøger med det samme kommer ud til et langt større publikum end ”kun” det svensktalende

⁷ 1) Benn Q. Holm: *Det seje sjak*, 2000.

2) Asger Schnack: *Det seje sjak mødes under uret*, 2002.

3) Benn Q. Holm: *Det seje sjak sover i timen*, 2003.

4) Boris Boll-Johansen: *Det seje sjak går i aktion*, 2004.

⁸ 22. april 2003.

⁹ Alle seriens bøger er anmeldt i Politiken, mens Berlingske og det nu hedengangne Aktuelt anmeldte den første bog i serien.

mindretal på 300.000 mennesker. Dertil kommer at Westö bliver oversat til flere og flere sprog. Westö, der stykvis læste op af sine bøger, gjorde den bemærkning at en (generations)roman som *Drakarna över Helsingfors* opnåede stor opmærksomhed (og store salgstal) i Finland, men at den i Sverige ikke vakte nogen særlig opsigt, hvilket Westö selv mente skulle forklares med at hvert land har sine egne generationsromaner. I udlandet har Westös bøger måttet lægge ryg til bemærkninger om at de ikke er nordiske (=eksotiske) nok, hvortil Westö replicerede at han faktisk opfatter sig som en europæisk forfatter, og at en af hans bøgers handling måske nok kan udspille sig på lokalt plan (i Helsingfors), men at den derfor sagtens kan opfattes ud fra et mere bredt europæisk perspektiv, de evindelige

“I udlandet har Westös bøger måttet lægge ryg til bemærkninger om at de ikke er nordiske nok.”

talkshowprogrammer findes på efterhånden samtlige vestlige tv-kanaler, som han bemærkede. Westö mente i den forbindelse også at hans roman *Lang* ikke (udelukkende) skal læses for sin indlagte mordhistorie, men også for sin mediekritik, der gør at bogen befinder sig inden for en fælleskulturel (europæisk) kontekst.

Derefter kom turen til Dorrit Willumsen (1940), hvis omfattende forfatterskab Henk van der Liet gav en oversigtsintroduktion (med anbefalinger) til. Forfatterskabet tog sin begyndelse i 1965, og et, også publikumsmæssigt, højdepunkt blev nået med den historiske roman *Bang* om den danske forfatter Herman Bang. Dorrit Willumsen fik nu ordet og efter et kort baggrundshistorisk rids, læste hun op fra sin nyeste historiske roman *Bruden fra Gent*. Det blev en indlevet oplæsning i smuk overensstemmelse med bogens historie om prinsesse Elisabeth der som 13årig per stedfortræder blev gift med Christian den Anden. Elisabeth, hvis liv blev ”lige så dramatisk som det blev kort” (24 år) med Willumsens ord, var en pige der blev kastet ud i alvorlige begivenheder, men som formåede at optræde ligevægtigt og voksent midt i tumulten. Willumsens fremførelse af teksten var betagende og hun læste op med en distinkt diktion og udtale, som bla. bevirkede at man tydeligt kunne høre sprogets ”æ”-er i f.eks. ”græde”, et ord der nu ellers udtales ”grade”). Efter oplæsningen fortalte hun om det at skrive historiske romaner og om sin fremgangsmåde, bl.a. hvorledes hun havde foretaget sin research. Hun kom også ind på at hun godt kunne se paralleller mellem elementer fra den historiske tid og nutidens samfund, det var dog ting hun først opdagede efter at romanen var færdig. Valget af Elisabeth, fortalte Willumsen, hang sammen med at hun nærer størst interesse for skæve personer og derfor føler sig mindre kaldet til at skrive om f.eks. storslåede, romantiske kvinder.

Skal man pege på noget som i løbet af aftenen viste sig at være fælles for Dorrit Willumsen og Kjell Westö, så kan man fremhæve det forhold at de begge udviser en interesse for historien, men hvor Willumsen rækker langt tilbage historien og vækker den til live og aktualitet i et indfølt sprog, så har Westö indtil videre ”kun” rakt tilbage til vor nærmeste fortid, fra 1960erne og fremefter, for at undersøge og om muligt - som han selv kaldte det - ”dekonstruere” dens myter som f.eks. John Lennon (Westös næste bog skal dog foregå i de første tre årtier af det 20. århundrede i Helsingfors).

Alt i alt en meget afvekslende og inspirerende aften der gav et spændende indblik i forfatterens egne tanker og forestillinger om deres værker og skriveproces. Dorrit Willumsen og Kjell Westö, hvis besøg var støttet af Nordisk Råd og lavet i samarbejde med universitetet i Gent, rejste dagen efter videre til Gent for også dér at fortælle om deres bøger.

De Zon van Södergran

— Oscar Strik

Inleiding

Dit artikel zal me hoogstwaarschijnlijk de titel van landverrader opleveren, maar dat moge zijn zoals het is. Mijn eerste bijdrage aan het Nordomblad gaat namelijk niet over het ons zo dierbare Noorwegen of een van haar beroemde telgen, maar over de Zweedse – Finland-Zweedse zelfs – dichteres Edith Södergran. Om mijn reputatie als *landssviker* compleet te maken schrijf ik, dat mag de lezer stilaan wel duidelijk zijn, dit artikel in het Nederlands en niet mijn gebruikelijke *radikalbokmål*, dat de docenten inmiddels wel van me gewend zullen zijn. De reden daarvoor is toch vrij simpel: ik richt me op een breed publiek, wat dus met name betekent dat ik de eerstejaars scandinavisten ook graag bekend zou willen maken met bovengenoemde dichteres en haar werk.

Edith Södergran (1892-1923) leefde een kort leven, geteisterd door tuberculose. Zij vond haar heil in de literatuur, met het lezen, schrijven en vertalen van allerlei werken, onder andere in het Zweeds, Duits en Russisch. Tijdens haar leven genoot ze niet veel bekendheid, maar sinds de opkomst van het Södergranonderzoek in het eind van de jaren 1940 wordt ze gezien als een van de vroege vertegenwoordigers van het lyrisch modernisme. Wie geïnteresseerd is in meer informatie verwijs ik naar de Nederlandse inleiding in het verderop genoemde *De Mooiste van Södergran*. Voor de mensen die geen problemen hebben met het Zweeds is de biografie door Gunnar Tideström onmisbaar. Verder is ook de recentere biografie door Ebba Witt-Brattström de moeite waard, vanwege de nieuwe invalshoek. Alledrie de werken zijn opgenomen in de literatuurlijst aan het eind van dit artikel.

Het bekend maken van Södergrans werk zal ik verder doen aan de hand van twee van haar gedichten, in de originele vorm, maar ook vergezeld van mijn eigen nederige poging tot vertaling daarvan. De reden dat ik mij zelf gewaagd heb aan het vertalen uit het Zweeds, wat niet mijn hoofdvaktaal is, is dat de twee betreffende gedichten niet zijn opgenomen in de prachtige Nederlandse bloemlezing van Södergran, *De Mooiste van Södergran*, vertaald door Ivo van Strijtem en onze eigen *grand old lady* Lisette Keustermans. Ik ga er niet van uit dat ik met mijn vertalingen in de buurt kom van hun mooie werk, maar ik hoop dat ik toch voldoende van de zeggingskracht van de gedichten weet over te brengen op de lezer.

De gedichten zal ik combineren met een korte analyse, die gebaseerd is op het tweede hoofdstuk van mijn werkstuk voor Scandinavische Letterkunde 1: “Østenfor sol og vestenfor måne. Sol- og månesymbolikk i Edith Södergrans *Framtidens Skugga og Landet som icke är*.”

De Gedichten

Zon

Ik ben gelukzalig.

Roekeloze morgenzon, schijn op mijn gezicht, raak mijn voorhoofd aan.

Nee, je hoort het antwoord van mijn hoogmoedige hart al.

Mijn hart wordt met iedere zonsomloop overmoediger.

Het is alsof ik de zonneshijf in mijn handen houd, alleen om hem te verbrijzelen.

Het is alsof ik de aarde toevallig bezoek, vluchtig, licht,

om hem met een stortvloed van spot te wekken.

O, jij overmoedigste der harten, strek je armen uit naar de zon,

Val op je knieën en laat je borst doordringen door de zon, de zon.

Sol

Jag är säll.

Djärva morgonsol, lys mig i ansiktet, rör vid min panna.

Nej, du hör ren mitt högmodiga hjärtas svar.

Mitt hjärta blir övermodigare med varje solomlopp.

Det är som hölle jag solens disk i mina händer,

blott för att krossa den.

Der är som gästade jag jorden tillfälligt, flyktigt, lätt

för att med en skur av speord väcka den.

O du övermodigaste bland hjärtan, sträck ut dina armar mot solen,

Fall på knä och låt ditt bröst bli genomträngt av solen, solen.

De Zon

Het is alsof ik op een wolk sta, in een gelukzaligheid die zijn gelijke niet kent.

De randen van de wolk branden rood. Het is de zon.

De zon heeft me gekust. Zó kust niets op aarde.

Moet ik eeuwig leven, als getuige van dit ogenblik?

Ach nee, de loodrechte stralen bestijgen, dichterbij haar.

Ooit

zal ik mij de zon in wervelen, als een vlieg in barnsteen,

voor de toekomst wordt het geen kleinood,

maar ik ben in de gloeiende oven van de gelukzaligheid geweest.

Wee, jij kroon die op mijn voorhoofd schittert,

wat zullen ze weten wanneer ze je aanschouwen?

De Zon van Södergran

Nu zal ik afsluiten met een korte interpretatie van beide gedichten, met nadruk op het gebruik van de zon. In “Zon” zien we een ik-persoon, waarvan het hart, de individualiteit, in strijd is met de zon. De ik is gelukzalig en geniet ervan om in de aanwezigheid van de zon te zijn. Maar het hart, dat is overmoedig, voelt zich boven alles verheven. Het hart wil de zon verbrijzelen en met de aarde spotten. Uiteindelijk draagt de ik het hart (en zichzelf) op zich te onderwerpen aan de zon. Ten eerste is de zon hier iets dat extase of vervoering oproept bij de ik-persoon. Maar de zon is ook iets dat het subject van het gedicht kan ‘doden’. Het doordringen van de borst roept associaties op met een speer of een kogel die de knielende ik de genadeslag toebrengt. Dit kunnen we beschouwen als een extatische en religieuze dood. De zon, die de ik zoveel geluk bracht, wordt uiteindelijk ook zijn of haar dood.

“Dit artikel zal me hoogstwaarschijnlijk de titel van landverrader opleveren.”

Deze motieven zien we ook terug in “De Zon”. Dit gedicht begint weer met een introductie van een toestand van gelukzaligheid, veroorzaakt door de zon. De ik-persoon vraagt zich af of hij/zij het er daarbij moet laten, of nóg meer moet nastreven. Uiteindelijk wel: de ik wil dichterbij de zon komen, zich de zon in spinnen. De ik is in de oven van de gelukzaligheid geweest, maar het nageslacht zal er niets van kunnen begrijpen. De gevoelens zijn alleen voor de ik-persoon.

De zon heeft in beide gedichten twee functies, die deels in elkaar overlopen. Ten eerste staat de zon voor een individueel extasegevoel. Verder is de zon ook een object van eenwording; de ik-persoon ziet de zon als iets waarmee hij of zij zichzelf kan verenigen. Dit laatste beschouw ik als een uitdrukking van een verlangen naar een religieuze/mystieke dood, dat ook nog in andere gedichten van Södergran terugkomt. Dat dit verlangen religieus van aard kan zijn, blijkt ook uit het woord *säll* ‘gelukzalig’, dat in beide gedichten voorkomt. Het Zweedse *säll* kan ‘volkomen gelukkig’ betekenen, maar ook ‘zalig, in de hemel; verlost’. Dit geeft de dubbele lading van het woord aan, maar meteen ook van beide gedichten.

Solen

Jag står som på moln i en sällhet utan like.
Molnens ränder brinna röda. Det är solen.
Solen har kysst mig. Så kysser ingenting på jorden.
Är det att leva evigt som vittne av detta ögonblick,
ack nej, att stiga upp för de lodräta strålarna
närmare henne.

En gång
skall jag spinna mig in i solen som en fluga i
bärnsten,
för eftervärlden blir det ingen klenod,
men jag har varit i sällhetens glödande ugn.
Ve, du krona som blänker om min panna,
vad skola de veta då de skåda dig?

Afsluiting

Deze interpretatie is verder uitgewerkt in mijn bovengenoemde werkstuk, waar ik er ook Södergrans maansymboliek bij betrek. Iedereen die meer wil weten over deze gedichten, of iets anders wat met Södergran te maken heeft, mag me altijd even een mailtje sturen op Oscar.Strik@student.uva.nl. Ik hoop dat ik in dit artikel een klein deel heb kunnen overbrengen van de schoonheid van Södergrans gedichten. Ga snel de andere gedichten lezen, zou ik zeggen. En... de volgende keer beloof ik dat ik een Noors onderwerp zal nemen.

Literatuur

Södergran, Edith. 1990. *Dikter och aforismer. Samlade skrifter 1*. Helsingfors.

Södergran, Edith. 2002. *De mooiste van Södergran*. Vertaald door Lisette Keustermans en Ivo van Strijtem. Tielt/Amsterdam.

Tideström, Gunnar. 1960 [1949]. *Edith Södergran*. Stockholm.

Witt-Brattström, Ebba. 1997. *Ediths jag. Edith Södergran och modernismens födelse*. Stockholm.

Känn ingen sorg för mig Göteborg...

— Nicolette van Neer

Hejsan,

Sedan augusti bor jag i Göteborg. Nej, jag har inte flyttat tyvärr, utan jag är utbytesstudent fram till januari 2006. Innan man reser dit finns det mycket att bestämma sig för, så jag vill hjälpa dem som kommer att plugga i Sverige med att välja, för det finns så många saker man behöver fundera över.

Bostad

Göteborg eller Stockholm? När man blir utbytesstudent i Sverige kan man välja mellan dessa två städer. Jag kände både riktig bra, men valde Göteborg. Varför? Det kändes bättre för att Göteborg inte är så stor som "store bror" Stockholm.

Nu är jag bara glad att jag valde Göteborg. Jag var redan kär i Stockholm, nu är jag också kär i Göteborg med sina mysiga stadsdelar och med sin kultur, natur och skärgård.

Gatuadress

Helmutsrogata eller Olofshöjd? Det var inte så svårt att välja. Helmutsrogatan har eget kök och är nyare och större, men lite dyrare. Jag bestämde mig för att bo på Helmutsro, även om det finns en stor nackdel nu. De flesta studenterna jag känner, bor inte på Helmutsro utan på Olofshöjd.

Ämnen

Redan i Nederländerna valde jag Nordenkunskap, Göteborgshistoria och Pop, rock och dansmusik och en Erasmus fortsättningskurs i svenska. Svenska och musik var på samma kväll så att det blev bara Nordenkunskap (allt om Danmark samt Färöarna och Grönland, Finland, Norge och Island), Göteborgshistoria och svenska kvar. Eftersom schemat skulle bli lite ledigt, med lektioner bara på tisdagskväll, torsdagskväll och lördagsmorgon, beslutade jag mig för att plugga isländska också.

“När man bor i Göteborg behöver man veta allt om sport.”

Arbete

Att jobba eller inte? Det är mycket dyrt att vara utbytesstudent, särskilt om man är tvungen att betala hyran både i Holland och Göteborg, och om man vill köpa mycket svensk musik och svenska filmer och böcker. Jag började redan i augusti med att leta efter ett jobb och i september lyckades det. Jag jobbar nu 20 timmar i veckan hos ett holländskt callcenterföretag som har startat här i Göteborg. Här ringer svenskar inom Sverige. Jag är kommunikationsmedarbetare här och arbetar bara med svenskar. Jobbet innehåller att jag översätter alla slags texter från holländska till svenska och tvärtom. Jag bedömer svenska telefonsamtal och översätter de till holländska så att kontoret i Nederländerna har en aning om vad som händer här i Sverige. Jag är den enda i företaget som kan båda språk som är till min fördel och ibland tolkar jag genom telefonen. Att översätta till svenska är svårt, man behöver inte bara kunskaper i språk utan man behöver veta mycket om svenska samhället också. Det är bra att ha ett jobb här, inte bara för pengarna utan också för att jag är bland svenskar hela dagen, så att jag kan tala mycket svenska.

Musik

Håkan Hellström eller?

Om man bor i Göteborg är det omöjligt att slippa ifrån att lyssna på Håkan Hellström varsomhelst. Inte bara för att han är årets Göteborgare 2001 utan också för att han sjunger jättefina låter.

Fotbollsklubb

IFK eller Örgryte? När man bor i Göteborg bör man veta allt om sport, så jag började med att lära mig allt om fotboll. Göteborg har flera fotbollklubbar, men de två största är Örgryte och IFK Göteborg. Första matchen jag besökte i Ullevi (Göteborgskt stadion) var IFK mot Örgryte. IFK var och är fortfarande den bästa. Eftersom IFK har de Göteborgska färgerna, blåvitt, och supportrarna har de bästa sångerna, blev jag ett fan av IFK. Fotbollsäsongen är redan slut nu, så att jag måste börja med att lära mig allt om ishockey.

Hur långt ska man stanna?

Ett halvt år eller för evigt?

Innan jag kom hit bestämde jag mig för att stanna ett halvt år, även om jag visste att det skulle vara för kort. Det tar tid att förbättra språket, att ha vänner och att plugga. Tiden går snabbt och snart blir det dags att åka tillbaka till Nederländerna. Om det finns en möjlighet att stanna ett år, gör det. Men det är förstås bäst att stanna för evigt! Jag kan ha mitt rum fram till den 12 januari, så jag kanske måste bo i en låda efter den 12 januari. Men *känn ingen sorg för mig Göteborg*, för Göteborg är TOPPEN.

Et rigtigt menneske en rigtig god dogmefilm

– Stefan Theunissen

Der er gået et stykke tid, siden jeg så den sidste dogmefilm, og faktisk hører man ikke så meget om dogmefilm mere, men for nyligt så jeg *Et rigtigt menneske*, den sjette danske dogmefilm, som allerede havde premiere i 2001. Den er blevet aktuel igen, fordi den er ude i de hollandske butikker nu.

Filmen handler om Charlotte og Walter, der har en datter, Lisa, som de slet ikke har tid til. Lisa får ikke opmærksomhed nok og i sin ensomhed har hun opfundet en fantasiven, der bor bag tapetet på væggen i hendes værelse.

En bilulykke ændrer alt. Lisa dør og hendes fantasiven materialiserer sig til en ung mand. Forældrene er meget kede af at deres datter er død, men alligevel fortsætter de med deres indholdsløse og travle liv, og her fortsætter filmen så med fantasivennens historie. Lisas ven, som er synlig nu, bliver kastet ud i det danske samfund, hvis regler han ikke kender, hvis sprog han ikke taler og hvor ingen kender ham. Det eneste han ved er at der eksisterer høje mennesker, små mennesker og mennesker med skæg, for det havde Lisa lært ham.

Fantasivennen ved ikke hvad han skal gøre og skjuler sig under Walters Alfa Romeo. Midt på motorvejen dukker han op. Walter bliver vildt forskrækket og prøver at tale med ham, men det går ikke, for Lisas fantasiven forstår ikke dansk. Walter fører ham til et asylcenter, og for at få opholdstilladelse i Danmark skal han først lære at sige ordet "asyl". Det lykkes, hvorefter han får hjælp i asylcentret. Han lærer dansk og arabisk og får navnet "Ahmed". Asylcentret skaffer ham en lille lejlighed i den samme bygning, hvor Lisas forældre bor, og et job i en skoforretning.

"Det eneste han ved er at der eksisterer høje mennesker, små mennesker og mennesker med skæg."

Alt går godt i Ahmeds nye, rigtige liv. Han er tilfreds med sit enkle liv, går i brugt tøj og spiser tomater fra dåse. Hans chef prøver at udnytte ham, og både chefen og hans eneste kollega prøver at bage på ham, men det lægger Ahmed ikke mærke til, for han har jo ikke den slags følelser. Desuden bliver han gode venner med Lisas forældre og børnene der bor i det samme kvarter.

Men, som sagt, han kender ikke samfundets normer og hans barnlige interesse for børn bringer ham i vanskeligheder, fordi folk tror han er pædofil. Da han på politistationen siger: "Jeg kan godt lide børn", bliver han indespærret. Da han kommer på fri fod igen, bliver han sparket og slået af en flok rasende fædre, og så er filmen næsten slut. Men vil jeg ikke afsløre hvordan filmen ender, for det skal vores kære Nordomblad-læsere selv have fornøjelse at finde ud af. Faktisk er jeg selv ikke helt klar over det. Slutningen kan nemlig interpreteres på forskellige måder.

I begyndelsen virkede filmen ikke særlig overbevisende. Især ikke da Ahmed hang under en kørende bil på motorvejen. Også børnekoret, der hele tiden dukker op, virker lidt for dramatisk. Men lige så snart Ahmed kravler op på bilens motorhjul, bliver filmen mere og mere spændende.

Det var interessant at se hvordan folk reagerer på en der ikke opfører sig efter samfundets herskende normer, og hvordan omverdenen reagerer på et menneske, der ikke har et sprog eller en identitet. Filmen viser meget realistisk hvor hårdt samfundet kan være for sådan et menneske; på den måde er den også samfundskritisk. Men filmen har langt flere lag og dens instruktør, svenske Åke Sandgren, forklarer de forskellige lag således: »Først er der historien om familien og alle dens svigt. Jeg synes, at det er en samfundssygdom, at folk har så travlt, at de ikke har tid til deres egen familie. Den anden historie handler om den unge, uskyldige mand som omverdenen er usikker og bange for, og derfor ikke vil kendes ved. I virkeligheden er det dem selv de er bange for.«¹⁰.

Skønt filmen er kritisk, har den også en humoristisk undertone. Ligesom mange andre dogmefilm (*Festen*, *Idioterne*, *En kærlighedshistorie*) leger den ofte med pinlige situationer. Ahmed havner ofte i sådanne situationer, og de fleste af dem er meget humoristiske. Nogle er så pinlige at det næsten er ubehageligt at se på. *Et rigtigt menneske* minder mig især om

¹⁰ Ole Rasmussen, "Den dårlige samvittighed", *Søndagsavisen*, den 6. januar 2004

Idioterne. Ligesom i *Idioterne* (og også i *En kærlighedshistorie*) er der en (nøgen)scene der foregår i en offentlig svømmehal, og filmens vigtigste skuespiller, Nikolaj Lie Kaas, smiler på nøjagtig den samme klodsede og idiotiske måde som i *Idioterne*.

Også musikken er, som i andre dogmefilm, meget enkel. Man hører ofte en spilledåse i baggrunden, og det giver filmen, i kombination med dens magiske elementer (en fantasifigur, der bliver et rigtigt menneske, og et rigtigt menneske, der bliver en fe), noget eventyragtigt. Men filmen er ikke blot et eventyr eller et drama, som der står på DVD'ens cover, den er en blanding af forskellige genrer (selvom man sagtens kunne hævde at "dogme" er en genre for sig selv) og det gør filmen meget stærk og uforudsigelig.

Kort sagt, *Et rigtigt menneske* er en alvorlig men samtidig også en humoristisk film med mange interessante lag, der giver noget at tænke over. Vores læsere kan selv se den, når Nordom viser den til næste semester.

Danmark har fået en ny prins!

— Marscha Rogmans

Lørdag den 15. oktober kl. 01.57 fødte kronprinsesse Mary en velskabt søn på Rigshospitalet i København. Drengen målte 51 cm og vejede 3500 gram. Med barnets fødsel er arvefølgen sikret og en dag skal den lille være konge af Danmark.

Kronprinsen var pavestolt da han kunne fortælle pressen om sin lille søn. Han viste sønnens længde med hænderne og fortalte at det var en ubeskrivelig fornemmelse at se sin søn for første gang. På spørgsmålet om han kunne holde tårerne tilbage under fødslen svarede prinsen at man jo ikke kan stå og spille supermand. Frederik afslørede at de ikke vidste barnets køn på forhånd, fordi man ikke skal vide alt. Efter pressemødet gik Frederik tilbage til kone og barn.

Lilleprinsen fik besøg af sine bedsteforældre, morfar John Donaldson bød sit niende barnebarn velkommen i familien ved at døbe ham med en dråbe champagne. Han kaldte sit barnebarn en smuk dreng og oplyste at han allerede skiftede ble på den lille. Også farfar prins Henrik døbte lilleprinsen

"Man kan jo ikke stå og spille supermand."

men så på Monpezat-maneren. Han smurte den lilles læber med hvidløg og bagefter med sin egen Cahors-vin. Hvornår den formelle dåb finder sted er endnu ikke oplyst, men den forventes i slutningen af november eller i begyndelsen af december.

Det er en tradition i det danske kongehus at offentliggøre barnets navn når det bliver døbt. De fleste er dog enige om at navnet vil blive Christian, fordi det er en anden lang tradition. Siden 1426 har der kun været konger som enten hed Christian eller Frederik. Der kom lidt uorden i kongerækken, da kong Frederik IX (1899-1972) og dronning Ingrid kun fik piger. Da Margarethe nedkom med en dreng i 1968, troede alle at den vil hedde Christian. Margarethe mente dog at hun selv var en "Christian" og drengens navn blev Frederik. Spørgsmålet er om kronprinsparret vælger at følge traditionen. Hvis de gør det så vil den lille hedde Christian.

”Byen husker hvad manden har glemt”

— Lars Zwemmer

Titel: Allegro
Instruktør: Christoffer Boe
Land: Danmark
År: 2005
Genre: Drama
Længde: 88 min.
Set: den 8. oktober 2005, Grand Teatret, København

Efter den prisbelønnede film *Reconstruction* (2003) kommer instruktør Christoffer Boe nu med sin anden spillefilm, *Allegro*. Om hvad der sker når en mand efter en tabt kærlighed fortrænger sin fortid.

Pianisten Zetterstrøm (Ulrich Thomsen) har ikke set Danmark i ti år og kan heller ikke komme et eneste minde fra sin fortid i sit hjemland i hu. Det viser sig at være kærlighed, Zetterstrøm er flygtet væk fra og har fortrængt under årene i udlandet. Da han giver et af sine sjældne interviews på en scene i New York, får Zetterstrøm et billede af en kvinde at se og bliver spurgt om han mon kender hende. Det gør han ikke og pianisten får at vide at hans fortid er blevet kidnappet og placeret i et område i København kaldet Zonen. Et mystisk område, som intet levende væsen kan få adgang til.

Det Zetterstrøm gjorde, glemme sin fortid, gør København ikke. Byen husker, som instruktør Boe skriver på filmens hjemmeside, hvad manden har glemt. Dette er den idé som filmen *Allegros* historie er baseret på, en historie som er bygget aldeles fint op. Allerede før man møder Zetterstrøm ti år efter han flyttede til udlandet, har man som tilskuer stiftet bekendtskab med den fortrængte fortid. Det er Henning Moritzens rolige stemme der beretter om pianistens tid i København og hans forhold til den smukke Andrea (Helena Christensen), det forhold som fik pianisten til at flytte. Og efter denne introduktion går det løs. Da Zetterstrøm er blevet konfronteret med kvinden på billedet og beskeden om at hans fortid er blevet kidnappet, beslutter han sig for at sige ja tak til en invitation til at give en koncert foran Thorvaldsens Museum i København for at fejre Zonen. Den aften hvor koncerten skal holdes, bliver Zetterstrøm kontaktet af en budbringer fra Zonen, og mens han egentlig skal sidde foran sit klaver, betræder han det mystiske område, hvor han snart prøver at vinde kærligheden og sit talent tilbage.

Sådan et emne kan godt virke lidt mystisk eller uvirkeligt, og der er heller ikke nogen grund til at modsige at det er tilfældet i *Allegro*. Men uvirkeligt eller ej, i filmen opstår der en smuk fortælling som i høj grad giver stof til eftertanke. Først og fremmest måske mest om hvad det nu var filmen handlede om, men efterhånden fører tankerne længere væk fra filmen selv og hen til livet og kærligheden og måske begynder man så at tænke på hvad der vil ske, når man, set på et mere virkeligt niveau, gør, som Zetterstrøm gjorde.

I forbindelse med den smukke historie skal det også siges at Christoffer Boe har skaffet sig nogle fine ingredienser for at opnå den fortælling han ville vise. For det første er det musikken som synes at passe aldeles godt til det filmen prøver at fortælle og selvfølgelig er det især klavermusik filmen præges af. Den anden ingrediens Boe har til rådighed, er det smukke og mystiske københavnerområde Zonen som passes flot ind i filmen. Det skal her bemærkes at man kun ser natlige billeder af området, ja, faktisk foregår ikke en eneste scene i dagslys. Det er denne kombination af musikken, byen og natten der i høj grad er ansvarlig for den betagende atmosfære der skabes af Boe.

Men i sidste ende er det det fantastiske spil af de tre skuespillere, Thomsen, Moritzen og Christensen, der huskes. Ulrich Thomsen fortolker godt den ensomme pianist, der ikke forstår hvad der foregår omkring ham, Henning Moritzen er yderst velvalgt med den rolige fortællerrøst og senere som den lidt gådefulde Tom fra Zonen, og Zetterstrøms ekskæreste

Andrea får sin skikkelse af den tidligere fotomodel Helena Christensen, som klarer sig fint mellem de store skuespillere.

“Pianisten Zetterstrøm har ikke set Danmark i ti år og kan heller ikke komme et eneste minde fra sin fortid i sit hjemland i hu.”

Men hvor hovedrollerne udfyldes af nogle aldeles passende skuespillere, er der truffet nogle mærkelige valg hvad birollerne angår. Hvad gør den ellers udmærkede Nicolas Bro som koncertens arrangør i filmen? Han klarer sig fint, men han passer ikke i den rolle han spiller og filmen får næsten noget morsomt over sig når han kommer ind i billedet. Noget som er Bros fortjeneste som skuespiller, men som ikke virker særlig godt i sådan en film. Og hvad nytter det at få Nikolaj Lie Kaas med i filmen som en forvirret mand inde i Zonen? Ham kunne man lige så godt have udeladt af filmen.

Men bortset fra disse valg der kan virke lidt mærkelige i filmens forløb, må det konstateres at Christoffer Boe endnu en gang har fået en smuk og original kærlighedshistorie på biografernes store lærreder som absolut er værd at se og opleve.

Hos häxan

— Marèse van der Zant

(*Vildmarks- och kärleksvisor*. Erik Axel Karlfeldt 1895)

När den dimmiga natten som ler är grå
och ångande rå
tar häxan den fotsida slöja på
och ut genom dörren glider.
Hon smyger kring skjul och lider
bland groblad och nata och åkerkål.
Hon kommer tillbaka, och över en skål
hon daggen ur slöjan vrider.

Där väntar på bänken i häxans hus
en liten stackare, tyst som en mus,
fast tårarna trilla på hennes tröja.
Ack, kunde dock kvinnotårar böja
till bot och bättring en trolös man
som vänt sin brottsliga håg till en ann!
Men häxan signalerar med mumlande ord
den ymniga gråt som nattlig jord
har fällt på den sviknas brölloppslöja.
Han skall kämpa med luttrande ånger om natten,
när hans kudde blir stänkt med det trolska vatten.

(http://runeberg.org/vildmark/1_18.html)

Mysteriet som utstrålas av dessa strofer uttrycker precis varför jag valde att skriva om detta ämne i mitt slutarbete. Sedan länge har jag varit fascinerad av häxor och häxförföljelser. Jag vet inte när eller hur jag fick detta intresse men jag minns att jag som barn läste böcker om häxor eller historiska romaner som till exempel *Heksenkind* och *Juniper* av Monica Furlong eller Roald Dahls *Häxorna*. Först var det själva historierna, omgivna av en slöja av mystik och hemlighetsfullhet, som jag kände mig dragen till. Senare blev jag intresserad av huvudpersonerna själva. I vilka sociala förhållande avspelade sig deras liv? Varför kallades de för häxor? Ännu senare upptäckte jag vilken stor roll kristendomen spelade, vad som var inkquisitionen och vilka straff de som rannsakades fick.

“Sedan länge har jag varit fascinerad av häxor och häxförföljelser.”

Under de sista åren råkade jag läsa en hel del om så kallade 'moderna häxor'. Dessa utövar en urgammal religion eller livsföring som har slumrat under århundradenas lopp och har varit förbjuden av kristendomen. Moderna häxor tar på sig ansvaret för allt de gör och de dyrkar naturen, det vill säga: de ser det gudomliga i naturen. Det gudomliga består av energi och det finns en perfekt manlig och kvinnlig jämvikt i naturen. Årstiderna och fullmånen spelar en mycket stor roll. Det kvinnliga - moder jord eller 'Gudinnan' som visar sig i egenskap av jungfru, moder och Crone¹¹ - är det viktigaste inom denna religion. För att hylla det kvinnliga dyrkas olika gudinnor, till exempel Diana, Hekate¹² och Inanna¹³.

Samhället betraktar dessa moderna häxor med en viss skepsis. Fördomarna är baserade på bilderna man känner igen från folksagorna, till exempel Grimm, Perrault eller från Walt Disney-filmerna (Lox 2001, s. 398/399). Alla känner väl häxan/styvmodern i Snövit-sagan och den onda feen i Törnrosa. Häxor framställs ofta stereotypt som en mycket gammal, puckelryggig kvinna med en vårta på den krokiga näsan. Hon står lutad över en stor gryta där det bubblar en grön geggamoja. På hennes axel sitter en svart katt och i ett av rummets hörn står en sopkvast. Hon sysselsätter sig med svart magi och vill bara skada folk. Några gånger om året sätter hon sig på kvasten och flyger till häxsabbaten. Hon lever utanför samhället, utkastad och ensam.

Denna stereotypering är till stor del bottnad i kristendomen¹⁴ och ansluter till den kristliga världsåskådningen; folk brukade (och fortfarande brukar) frukta det som är okänt. I anslutning till denna ångestkänsla misstänkliggjorde kyrkan kvinnor som levde ensamma utanför samhället. Kyrkans uppfattningar var så inflytelserika att folk tilldömde dessa kvinnor övernaturliga krafter eller andra fruktansvärda egenskaper (Lindow 1978, s. 56). Det kristliga samhället var organiserat efter ett patriarkaliskt mönster. Dygder som lydnad, flit och kyskhet blev belönade och kvinnan skulle omedelbart lyda sin make och underkasta sig hans vilja (Röhrich 2002, s. 19). Kvinnor som betraktades som 'underliga' blev misstänkta. De ansågs vara i maskopi med djävulen och sysselsätta sig med allehanda mörka krafter.

Detta patriarkala system hittar man också i folksagorna där dygderna blir belönade och synder såsom svartsjuka eller – ännu värre – häxeri blir avstraffade. Jag kunde inte motstå frestelsen och som ämne till detta arbete valde jag en syntes mellan två fristående ämnen, nämligen häxan och folksagan.

¹¹ Detta hänvisar till den gamla årsindelningen då man trodde att året bestod av tre delar: vår, sommar och vinter. Våren representerade jungfrun, sommaren modern och vintern Crone (den gamla, visa kvinnan). (Graves 1999, s. 15/16)

¹² Hekate: trefaldig gudinna med tre kroppar och tre huvuden. Hon representerar också den gamla trefaldiga årsindelningen. (Graves 1999, s. 15/16 och 118-123)

¹³ Inanna är den sumeriska modergudinnan. Hon kallas också för Ishtar. (Honour & Fleming 1999, s. 45)

¹⁴ Det är intressant att fråga sig om det inte är kristendomen som har påverkat själva folksagorna. Tyvärr är det inte mycket som är känt om sagornas ursprung och det är därför som man inte med säkerhet kan säga huruvida folksagorna har påverkats av kristendomen.

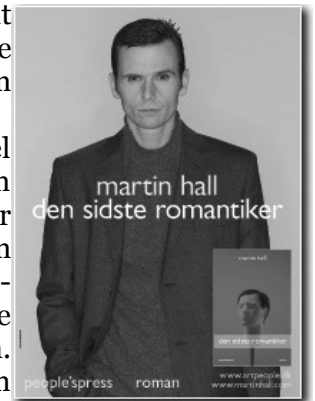
De laatste romanticus

— Daša Zidar

De Deense punk gentleman, muzikartiest, schrijver en multitalent Martin Hall is iemand die tot nu toe misschien nog voor velen een onbekende was, maar in de afgelopen twee maanden is het in Kopenhagen praktisch onmogelijk geweest om zijn naam niet tegen te komen. De reden daarvoor is het uitermate grote succes van zijn laatste boek, *Den sidste romantiker* ("De laatste romanticus"), dat eind augustus 2005 verscheen en waarvan de eerste uitgave binnen tien dagen was uitverkocht.

De 700 pagina's lange ontwikkelingsroman in twee delen strekt zich uit over een periode van 25 jaar uit het leven van de naamloze ik-verteller, een jonge schrijver. Het verhaal begint in 1980 in het decadente ondergrondse milieu van Kopenhagen, wanneer de verteller achttien jaar oud is.

De biografie van deze artistieke hoofdpersoon is een duidelijke parallel met de werkelijke schrijverscarrière van Hall zelf, terwijl de muzikale kant van zijn leven weergegeven wordt via het tweede personage van het boek, rockster Nicolas Weber, een zielsverwant van de verteller. Hun verstandhouding en avonturen omschrijven de jeugd van de anarchistische, zogenaamde "fuck you-generatie" van de jaren '80, een decennium van romantiek en verlangen naar de toekomst, en ontsluiten een leven dat van Martin Hall had kunnen zijn. Strevend naar zijn romantische idealen verkeert hij in een scenario van seksorgiën, losbandig drugsgebruik,

"De jeugd van de anarchistische, zogenaamde 'fuck you-generatie' van de jaren '80."

duistere boeken en pessimistische muziek, sympathiseert met nieuwe spirituele richtingen en bereikt uiteindelijk zijn volwassenheid, definitieve ontzuivering en mainstreamsucces als erkend artiest. Zijn voortdurende vraag is hoe men zijn idealen in deze uiteenbarstende wereld kan blijven handhaven.

Het boek is een weerspiegeling van de Deense kunst- en cultuursceïne in de periode 1980-2005 met een beeld van de rest van maatschappij op de achtergrond. Gezien de momenteel zeer populaire, op alle gebieden terugkerende trends uit de jaren '80, zowel in de cultuur, mode als in de muziek, kon deze roman op geen beter tijdstip uitkomen. Martin Hall heeft zich bovendien bewezen als meester in een uiterst vermakelijke schrijfstijl en kleurrijk, doeltreffend taalgebruik, vol met inventieve beeldspraak en zwarte humor.

www.martinhall.com

Hej!

— Tobias Johansson

Jag heter Tobias, är svensk, och uppvuxen i ett litet samhälle som heter Bromölla och ligger i Skåne, precis på gränsen till Blekinge. Jag har också bott ett år i Karlskrona i Blekinge, och Lund i Skåne. Båda dessa städer har gamla anor och är väldigt fina, stanna gärna till där om ni någon gång planerar att bila upp genom Sverige.

Jag har nu bott i Amsterdam i snart ett år. Jag flyttade hit från för att prova på något nytt och för att Amsterdam är en underbar stad med många möjligheter. Det har hittills varit en ganska omtumlande tid med många, övervägande positiva intryck. Det kanske låter löjligt,

men jag har stundtals känt av en kulturkrock. Kanske p.g.a. att Nederländsk och skandinavisk mentalitet till stor del är ganska lika varandra, vilket förstärker krocken när det inte är så.

”I Sverige pratar vi mycket om att vi är väldigt konflikträdde i jämförelse med andra kulturer.”

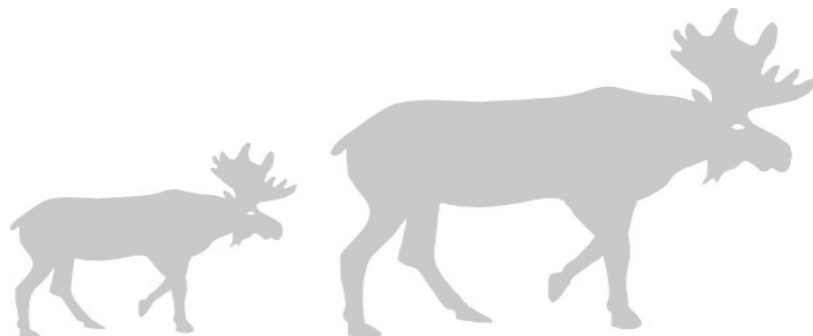
Jag ska ge ett exempel. I Sverige pratar vi mycket om att vi är väldigt konflikträdde i jämförelse med andra kulturer. Svenska skolbarn blir ständigt tillsagda att "visa hänsyn" och att inte ta för stor plats. Detta gör nog att vi i andra länder, ofta korrekt, uppfattas som mjäkiga och veka. Med en sådan uppfostran känner man ibland att man blir trampad på tårna, och man är inte van vid att behöva stå upp för sig själv så som ibland behövs.

Är då detta en negativ sak? Absolut inte, är mitt svar! Den absolut bästa egenskapen som jag ser hos mina holländska vänner och bekanta är att man gör och säger det man känner för, och om någon tar illa upp kan man vara säker på att den personen säger ifrån. Raka puckar, som vi säger i det så ishockey-älskande Sverige.

För er som studerar svenska (och för all del även andra nordiska språk) och gillar musik tänkte jag ge er ett musiktips. En väldigt stor del av Svensk export består ju just av musik, och väldigt många svenska artister inom varierande genrer är omtyckta världen över. Det är däremot lite trist att de artister som sjunger på svenska, och ibland är minst lika bra som internationellt kända band, inte når ut till en större publik. En av de hetaste artisterna i Sverige just nu, och sedan ett tag tillbaka, kallar sig för Timbuktu. Han har släppt ett gäng skivor och den senaste, "Alla vill till himlen men ingen vill dö" är ett mästerverk. Poetiska texter och härliga melodier skapar tillsammans en väldigt skön känsla. Mest känd är Timbuktu dock för låten "Ett brev" där han rappar fram ett personligt brev till statsminister Göran Persson. Det tyckte alla var kul ända tills G.P. svarade - i rap-format!

För er som gillar lite tyngre musik kan jag rekommendera Joakim Thåström. Han blev känd redan på 70-talet med dåvarande bandet Ebba Grön, men går numera under namnet Thåström. Ebba Grön är sedan länge kultförklarade i Sverige och ni bör åtminstone höra låtarna "Staten och kapitalet" samt "Die mauer" om ni inte har gjort det!

tobiasjoh@gmail.com

Colofon

Postadres:

Studievereniging Nordom
Universiteit van Amsterdam
Spuistraat 134, 6^e etage
1012 VB Amsterdam

Bestuur collegejaar 2004-2005:

Stefan Theunissen (voorzitter – stefan@nordom.nl)
Marieke Hazenberg (voorzitter – marieke@nordom.nl)
Jan de Kater (penningmeester – jan@nordom.nl)
Nicolette van Neer (bestuurslid – nicollette@nordom.nl)
Ernie Ramaker (webredacteur – ernie@nordom.nl)
Marscha Rogmans (bestuurslid – marscha@nordom.nl)
Lars Zwemmer (bestuurslid – lars@nordom.nl)

Nordom on-line:

homepage: www.nordom.nl
e-mail: info@nordom.nl

Aan dit nummer werkten mee:

Anders Bay
Lone Fredensborg
Marieke Hazenberg
Tobias Johansson
Jan de Kater
Nicolette van Neer
Ernie Ramaker
Marscha Rogmans
Oscar Strik
Stefan Theunissen
Marèse van der Zant
Daša Zidar
Lars Zwemmer

Volgende uitgave:

Het volgende nummer komt waarschijnlijk in het voorjaar uit. We zijn blij met alle kopij. Stuur alles wat je kwijt wil naar de redactie, blad@nordom.nl, of desnoods via de gewone post naar het Nordom-adres (zie hierboven) of deponeer je bijdrage in het Nordom-postvakje op de 6^e verdieping in het P.C. Hoofthuis.